

להבות אש קודש

לקט מתורתם של קדושי ושרידי השואה

חנוכה

קריאת ברכת כהנים ביום הראשון של חנוכה

בספר **שיח יצחק** (ה"א או"ח סימן של"ה) לרב **יצחק וייס** אב"ד וורבוי¹ זצ"ל הי"ד כותב לבאר טעם שבקריאת התורה של חנוכה שהיא מפרשת הקרבת הנשיאים בחנוכה המושכן, ומקדימים לקרוא ברכת כהנים הסמוכה לה וזלה"ק:

בטור או"ח סימן תרפ"ד שקורין בראשון של חנוכה פרשת ברכת כהנים, לפי שהנם נעשה ע"י הכהנים, עיי"ש. יש להעיר שיש עוד טעם בדבר, ממדרש רבה בהעלותך (ט"ו י') ז"ל: י"א שבטים הקריבו וכו' הוין מנשיאו של לוי וכו'. אמר לו הקב"ה למושה לך אמור לו לאהרן, אל תתיירא, לגדולה מזו אתה מתוקן. לכך נאמר דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות. קרבנות כל זמן שבית המקדש קיים, הם נהגים, אבל הנרות לעולם. ועיין ברמב"ן (במדבר ח' ב') מובא גם במתנות כהונה כאן. ומאחר דגם ברכת כהנים ניתנה לאהרן כמו נרות חנוכה, שלא יבטלו לעולם. לכן לענ"ד קורין ברכת כהנים ביום ראשון דחנוכה.

ביאור פסוק ממזמור שיר חנוכת הבית, הנאמר בחנוכה

מִהַבְּצַע בְּדַמִּי פְּרִדְתִּי אֶל־שֶׁחַת הַיּוֹדֶה עֲפָר הַיְיָיִד אֲמַתְךָ (תהלים ל' י')

בספר **כסוד קדושים** (מאמרי חנוכה שנת תרצ"ו נר שלישי) לרב **שלמה דוד יהושע מסלונים**² זצ"ל הי"ד מובא וזלה"ק: **מה בצע בדמי – אבי הקדוש זיע"א היה אומר: מה בצע בדמי – שותקים ושותקים עד שנאלם הפה מלדבר, רק מה אפשר לעזור, מי ראוי לדבר? אלא התועלת שבדיבור שלכה"פ [שלכל הפחות] לא יתיישר בלב האדם מצבו הירוד.**

¹ **הרב יצחק וייס זצ"ל הי"ד**, נולד בשנת תרל"ג בעיר פרשבורג שבסלובקיה. הוא למד בישיבה בעירו אצל רבו המובהק הרב **שמחה בונם סופר בעל 'שבט סופר'**, ובגיל עשרים כבר שימש כאחד מרבני העיר. בשנת תרס"ד מונה לרב בעיר אדלבורג שליד פרשבורג, ובשנת תרע"ו מונה כראב"ד של הקהילה החשובה ורבו, וגם הקים בה ישיבה שעמד בראשה. הוא עסק הרבה גם בתורת הנסתר, ואף התקרב לכמה מגדולי החסידות של ימיו. זכה להערכה רבה מגדולי דורו עימם היה בקשר, ובעיקר היה קשור לידיו הרב **יששכר שלמה טייכטאל**, בעל **שו"ת 'משנה שכיר'** ומחבר הספר **'אם הבנים שמחה'**, שאף הוסיף קונטרסים של תשובות מאת הרב **יצחק וייס** לכמה מחיבוריו. **הרב וואזנר** זצ"ל העיד עליו "שהיה בקי עצום בכל מכמני התורה כי לא שכח מעולם, והכל שגור בפיו, הלכה ואגדה שו"ת וספורי הדורות..."

הרב **יצחק וייס** נרצח בידי הנאצים בשנת תש"ב. רוב כתביו בכל חלקי התורה אבדו בשואה. היה עד ראייה שסיפר כי בזמן שהעלו הרשעים הארורים את היהודים לרכבת בדרך להשמדתם, הם העמידו אותה במרחק מסויים מהרציף, ורק בהליכה על גבי קרש, ניתן להגיע לקרון. כתוצאה מכך זקנים ותשושים נפלו בעלייתם, ונורו במקום. הרב וייס שהיה בגיל כשבעים, נטל בידיו שתי מזוודות עמוסות בכתבי היד שלו מתוך כוונה להצילם, עמם דילג על הקרש המכשיל והצליח להכנס לקרון, אבל קויים בו: גווילין נשרפים ואותיות פורחות, **וכל הכתבים הללו אבדו יחד עם מחברם. שרידי כתבים אחרים הוציאו לאור בני משפחתו את הספר 'שיח יצחק'**, ע"י **מכון ירושלים**. בשנת תשע"ח יצא לאור מכת"י חלק נוסף של השו"ת, ממנו הובאה תשובה זו. (עריכת תולדותיו עפ"י שו"ת בר אילן).

² **אדמו"ר רבי שלמה דוד יהושע** (בספרי חסידות סלונים מכונה **'מוהרשד"י'**) ויברג זצ"ל הי"ד היה בנו של האדמו"ר הקודם ה'בית אברהם' שנפטר באופן פתאומי בתרצ"ג. קיבל את האדמורות בהיותו בן עשרים ואחת בלבד, הוא היה הרביעי בשושלת הסלוניאית. למרות גילו הצעיר מאוד עסק בפעילות קודש למען הצבור, השתתף בכנסיה הגדולה השלישית של אגודת ישראל במאריבנד (תרצ"ז). היה בעל מנגן נפלא, צנוע. היה מקורב ומכובד אצל גדולי עולם ביניהם הרב **חיים עוזר** זצ"ל, כן היה ביחסים טובים וקרובים עם הרב **אלחנן וסרמן** זצ"ל הי"ד שניהם התגוררו בברנוביץ, והקשר החם שהיה עם אביו הי'בית אברהם' המשיך עם הבן. בתקופת השואה למרות שהוצע לו להמלט על נפשו הוא לא רצה לעזוב את 'ילדיו' חסידיו, היה אהוד על כל החוגים' שהיו בגטו בבראנוביץ. נספה ב'ו' מרחשוון תש"ד. רק שרידים מדברי תורתו לוקטו לספר **זכרון קדוש** שבחלקו הגדול נכתב מאמר לוחט העוסק בענין השואה מבחינה אמונית, מהאדמו"ר ר' **שלום ברזובסקי** זצ"ל בעהמ"ח **נתיבות שלום** הנדע. הספר **בסוד קדושים** בו תורות ומכתבים נוספים מהאדמו"ר, וכן תולדותיו בהרחבה גדולה.

היורד עפר היגיד אמיתך – יש שחושבים שהתפללו, שלמדו, ויצאו ידי חובתם, אבל באמת כל זה אינו חשוב עבורה, ורק תנועה אחת של אמת – היא הנרצית מן הכל, אלא שלזכות לזה צריך לומר ולומר אפילו מאה פעמים, ואולי פעם אחת יהיה דבור של אמת. וכדכתיב (קהלת י"ב י"ד) **כִּי אֶת־כְּלִמְעָשָׂה הָאֱלֹקִים יִבְאֵ בְּמִשְׁפָּט עַל כְּלִמְעָלָם אֲסִיטּוֹב וְאֲסִיפֵעַ**, כלומר גם את הרע וגם את הטוב, הרע ודאי הוא שיש עליו דין והשבון, אבל גם את הטוב דנים אם הוא אמת לאמיתו.

בעקבתא דמשיחא החסתר גדול עד מאוד, הן ברוחניות והן בגשמיות, ועל זה רומז הפסוק (תהלים צ"א א') **יֵשֵׁב בְּסֵתֶר עֲלֵיוֹן בְּצֵל שָׁדַי יִתְלוֹנֵן**, שהראשי תיבות, כראשי תיבות **עֲנַנִּי בְּמִרְחָב יְהוָה** (תהלים קי"ח ה') – כשמאמינים שגם בתוך החסתר ה' יתברך אתו, זוכה אח"כ לענני במרחב יה', שעוזר לו ה' יתברך ומאיר לו.

בצל שדי יתלונן – מוזהה בימין נר הנוכה בשמאל (שבת כ"ב ע"א) מקודם הוא השם יש –ד– י' שעל המוזהה, עם צמצום שאמר לעולמו די, ואח"כ ענני במרחב – שנהיה לו אור. עכ"ל הארמו"ר מסלונים הרב שלמה דוד יהושע זצ"ל הי"ד.

הארת התפלה המנצנצת מכוונה עלושת מסכים

לֹא־תִירָא מִפְּחָד לַיְלָה מִחֵין יְעוֹף יוֹמָם, מִדְּבַר בְּאֶפֶל יַחֲלֶה (תהלים צ"א ה'–ו')

הרב יחזקיהו פיש³ זצ"ל הי"ד מהאדאס (הונגריה) כותב במערכת כתביו שנדפסו לאחר העלותו בסערה השמימיה בספר **לב יחזקיהו** (מועדים הנוכה עמ' רנ"א) פירוש בדרך הסידות שמשמעותה כי גם דיבורים של תפילה ותורה שאינם נובעים מעומק כוונה זכה ונקיה, אין לזלזל בהם אלא להתחזק כי גם הם עולים לפני ה' יתברך הוא אלופו של עולם' ואלו דבריו הקדושים.

עלה בדעתי בעת אמירת אצל נר ראשון דהנוכה שנת שב"ת⁴ על דרך הקדמת הזהר (דף י') בפירוש הפסוק (שיר השירים ג' ו') **מִי זֹאת עֹלָה מִן־הַמְדָּבָר כְּמֵה דַאת** אמר **וּמִדְּבַרְיָה נְאֻמָּה** (שם ד' ג') ופירוש 'מדבר' לשון דיבור, וכן פירש בזה"ק (בלק ר"ה ע"ב) על הפסוק (במדבר כ"ז ג') **אֲכִינֹז מֵת בְּמִדְבָּרָא** פירוש בדיבור. והפירוש **לא תירא מדבר באפל**, אפילו אם דיבורי תורה והתפלה שלך הם עדיין באופל' ה"ו בלי היות ונראין כמו באפילה, אעפ"כ תתחזק כי גם שם אלופו של עולם מאיר, כי אני מאמין באמונה שלימה שאותיות התורה

³ הרב יחזקיהו פיש (י"א בניסן תרמ"ה–כ"ח אייר תש"ד). נולד לאביו הרב אהרן פיש זצ"ל אב"ד האדאס (הונגריה) בעהמ"ח קדושת אהרן עה"ת בדרך הסוד (נדפס לראשונה לפני השואה ובמהדורה חדשה ע"י מכון אהבת שלום ירושלים תש"ע) וכן שו"ת פרח מטה אהרן (נדפס מכת"י ע"י מכון אהבת שלום ירושלים תשנ"ו). נקרא יחזקיהו עפ"י הוראת רבו הרב אליעזר צבי הדמשק אליעזר (פירוש לזה"ק) מקומרנא. בשנות נעוריו למד בשיבת הרב יהודה גרינוולד בעהמ"ח זכרון יהודה. בשנת תרס"ו נשא לאשה את מרת רחל פעריל וולדמן בתו של רבי ישראל שמעון, שהיה מקושר בשלשלת משפחתית לבני יששכר, ולעטרת צבי מזידיטשוב. לאחר כמה שנים שלא נולדו להם ילדים הוסיפו אות ה"א לשמה בהוראת אביו בבחינת ה"א לכם זרע (בראשית מ"ז ג'), ונקראה רחל'ה ואז נולדו להם שתי בנות, לאחר כמה שנים נולד להם בן, צבי אביגדור ולאחריו עוד ארבעה בנים האחד (יעקב) נפטר בשנות ילדותו. בתקופה הראשונה ישב בביתו בעיר הולדתו ולמד שיעור בגמרא עם תלמידים בכל יום כמה שעות, לאחר הלימוד התפלל מנחה כשהוא חבוש בתפלין דר"ת, ודאג לתלמידיו במסירות. באותן שנים סירב לקבל על עצמו עול הרבנות, רק הסכים להתפלל בבית המדרש של הבעלי בתים עד שהפסיק זאת. כחצי שנה לפני פטירת אביו הרב אהרן, פקד עליו הרב יעקב משה מקאמרנא שיתחיל לומר ד"ת ברבים בסעודה שלישית, היה זה באלול תרפ"ז. בעש"ק פרשת ויגש ו' בטבת תרפ"ח, בעת שירד אביו לטבול לכבוד שבי"ק שבק חיים לכל חי. אותה שבת עדיין לא באה השמועה אליו על פטירת אביו, רק במוצש"ק בשרוהו. אז קיבל על עצמו הנהגת הקהילה (לאחר שבאותה שבת שצויינה לעיל באלול, הסמיכהו רבו מקאמרנא, ולא הארכתי כאן בתיאור המעשה). מידי שנה בזאת חנוכה שחל ימים ספורים לפני היארצייט של אביו ערך סיום ש"ס לעילוי נשמתו עם סעודת ז'את חנוכה'.

היה מצטיין בעבודת התפלה שהיו ביקול אדיר וחזק כשאגת הארי ובהשתפכות הנפש כבן המתחטא לפני אביו באחת מפתקאותיו כתב וזלה"ק: **הנה אני מאמין באמונה שלימה שאותיות התורה והתפלה מקשרים את ישראל לאבינו שבשמים, ואם האדם מקשר את עצמו להאור אין סוף המאיר בתוך האותיות, זהו המתקת הדינים ומועל יותר מכל הסיגופים, כידוע שאמר זאת הבעש"ט הקדוש זי"ע להיתולדות' [רב יעקב יוסף מפולנאה היתולדות יעקב יוסף]. משולב עם זאת הכענות ושפלותו לפני ה' יתברך, והכרתו כי ה' יתברך הוא המנהיג הכל.**

השואה שהחלה ב"ז באלול תרצ"ט עש"ק כי תבוא' הגיע למעשה להגריה רק לקראת סיומה של אותה תקופת אימים באביב תש"ד. באחרון של פסח (יום שמיני בחו"ל) ערך בפעם האחרונה את שולחנו הטוהר, ובליל מוצאי יום טוב הטמין עם בנו ה'פרי אליעזר' כתבי יד וחפצי ירושה שהיו לו, וכך שרדו לפליטה ומצאום לאחר שובם מהגיהנם של מחנה ההשמדה, אמנם ספר תורה שהטמין לא זכו למצואו.

בכ"ה באייר גירשו אותם מהגטו לרכבת שהובילה אותם לאושוויץ, ובכ"ח באייר עלה על המוקד. בנו אליעזר, הפרי אליעזר היחיד שזכה להנצל מהתופת מכל משפחתו, וממנו המשיכה לבעור שלהבת המשפחה. המאמר והתולדות עפ"י הספר **לב יחזקיהו** שיצא לראשונה מכת"י ברוקלין תש"פ, ע"י נדב המחבר.

⁴ באמצע שנות חורבן השואה, תש"ב. על יהדות הונגריה עלה הכורת רק באדר שנת תש"ד.

ותפלה מקשרים את ישראל לאבינו שבשמים, כי אפילו הכי יחלך פירוש יש להם הליכה. והביא ראיה אשר באפ"ל הם אתון באלף, באלף הרי אשר אפילו באפל גם שם אלופו של עולם⁵ מסתתר.

פרסומי ניסא לאדם המדליק לגלות האור הטמון בו

באמרי אמת לרבי אברהם מרדכי אלטר זצ"ל (ניצל מגיאי ההריגה במבצע מסוכך, עשרות מבני משפחתו עלו על המוקד, עלה לארץ ישראל ונפטר בירושלים שבועות תש"ח) כתב במאמרי הנוכה (שנת תרע"ז) וזלה"ק:

ענין פרסומי ניסא הוא שצריך כל אדם לפרסם בעצמו ושיתפשט בתוכו כח הנס כמו שהיה הנס בפך שהיה בו שמן ליום אחד ונתפשט לשמונה ימים, כתיב נר ה' נשמת אדם הופש כל חדרי בטן, ואמר אאז"ל דאיתא בפסיקתא 'חופש' מלשון לחופשי ישלחנו. הנוכה הוא זמן שיכולים להתיר כל האיברים ולשעבדם לה' יתברך. בגלות יש הסתרות מהטבע ונפלאות הוא למעלה מן הטבע ויכולה הקדושה להתפשט, וארץ ישראל היא ג"כ 'פשטא לה וגמדה לה'... עובד ה' צריך בכל יום לחדש בעבודת הבורא שירות ותשבחות וזה הפירוש ש'בראן בריה חדשה' וזה הוא תכלית של ישראל כדכתיב (ישעיהו מ"ג כ"א) עִסְזוּ יִצְרְתִּי לִי תְהַלְתִּי יִסְפְּרוּ... [ראה בספרו של הרב אהרן יהודה לייב שטיינמן זצ"ל ימלא פי תהלתך ה"ב עמ' תנ"ו, שכתב יסוד דומה]

הלימוד המשובח מאפשרות ההדלקה בשמנים לא משובחים

הרמב"ם (זמנים הלכות מגילה והנוכה פ"ג ה"ז) כתב וזלה"ק:

כל השמנים וכל הפתילות כשרות לנר הנוכה, ואעפ"י שאין השמנים נמשכין אחר הפתילה, ואין האור נתלית יפה באותן הפתילות. ואפילו בלילי שבת שבתוך ימי הנוכה מותר להדליק בשמנים ופתילות שאסור להדליק בהן נר שבת....

מבאר דברי הרמב"ם האלו הרב שמעון סופר⁶ מקראקא הי"ד (נכדו של החת"ם סופר) בחבורו שיר מעון שנדפס בתוך תורת משה לחת"ם סופר במאמרי הנוכה וזלה"ק:

תמיה, מצות נר הנוכה הביכה מאוד כקריאת המגילה כדאיתא ברמב"ם הלכות מגילה⁷ ולמה הקילו חז"ל כל כך במצוה זו החביבה להדליק בשמן ופתילות הגרועיים?

וי"ל עפ"י מה דאיתא בספרים שנהר הנוכה הוא הכנה לאורו של משיח, וידוע שכל ישראל יזכו לאורו אם בא בזמנו בדור שכולו חייב או שכולו זכאי, אם כן יזכו גם החייבים לימי המשיח.

⁵ ויאמר ה' אל הנחש כי עשית זאת וגוי (משלי טז כ"ח) אִישׁ תְּהַפְּכוֹת יִשְׁלַח מִדָּוָן לְנֶגְדוֹ מִפְּרִיד אֱלֹהִים, איש תהפוכות זה הנחש שהיפך דברים על בוראו, ונרגן שריגן דברים על בוראו, ואמר לא מות תמותון, מפריד אלוף שהפריד אלופו של עולם (בראשית רבה כ"ב).

⁶ הרב שמעון סופר נכדו של החת"ם סופר, בנו של רבי אברהם שמואל בנימין הכתב סופר שמיילא מקום אביו. שימש ברבנות בערלוי במשך ששים וארבע שנים. ערך מכתבי סבו את הספר הידוע על התורה 'תורת משה', שעבר כמה מהדורות. בענותנותו הגדולה כאשר הדפיס את ספרו שלו שו"ת התעוררות תשובה בראש כל עמוד בספר כתב: 'איך לסמוך על הוראה זו כלל, עיין בהקדמה'. כמו"כ את חידושי התורה שלו על החומש שיבץ בתוך ספרו של סבו תורת משה, אך כל מאמר חתם בסיומו 'שיר מעון'.

במהדורה החמישית של 'תורת משה' (ירושלים תש"נ) לראשונה הדפיסו את חידושי בקונטרס בפני עצמו, לאחר הדפסת התורת משה, בתשפ"א נדפסה מהדורה מפוארת ביותר ע"י מכון חת"ם סופר ובנוסף למהדורה המשולבת, הוא נדפס כספר בפני עצמו.

משמעותו של השם 'שיר מעון' מוסברת בפתיחת חלק זה במהדורה הנוכחית כי שיר מעון רמוז שמו שמעון ועוד צירוף התיבות שיר מעון יסודו עפ"י הגמרא (חגיגה י"ב ע"ב) דקאמר ר"ל דאיכא שבעה רקיעים ושם אחד מהם מעון ומפרש מעון שבו כתות של מלאכי השרת אומרים שירה בלילה ומחשות ביום מפני כבודן של ישראל.

כמו כן נודע במעלת תפלתו המיוחדת שנבעה מעמקי הלב. אחיינו ה'ידעת סופר' רבי עקיבא סופר היה אומר: די היה לשמוע מדודי הרב מערלוי ברכת 'שהכל נהיה בדברו' כדי להתעורר בתשובה. נכדו הרב יוחנן מערלוי (שנסתלק לעולמו בירושלים בשנת תשע"ו) אמר: ... כל תיבה ותיבה מהתפלה מתחלתה ועד סופה היה מבטא בנעימה קדושה ובנגון מיוחד, וכל מי שהיה נוכח שם, היה מרגיש שק"ז [קדושת זקני] עומד לפני בוראו באימה וביראה... איה המלים לתאר את קריאת 'שמע ישראל' שאז היה מגיע להתפשטות הגשמיות ממש... (נערך עפ"י הספר פליטת בית סופריהם, תש"פ).

⁷ רמב"ם (שם פ"ג ה"ג): ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת הימים האלו, שתחילתן מלילי חמישה ועשרים בכסלו, ימי שמחה והלל... וימים אלו הנקראים חנוכה, והן אסורים בספד [כלומר מספד] ותענית כימי הפורים, והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה. עכ"ל הרמב"ם.

ועל זה מורים שמנים ופתילות הגרועים, על האנשים הגרועים במעשיהם ובמצוותיהם, שגם הם יזכו על מה שמורה הנר הנוכה. עכ"ל הרב שמעון סופר הי"ד.

ומנותר קנקנים – מתגלים שמות הרחמים

בספר אור לישראל לרב ישראל אפרים פישל ראטה⁸ זצ"ל הי"ד להנחה (סימן ח' אות י') כתב וזלה"ק: בהשמטות שבתחילת הספר דברי שיר (עלי שיר ח"ב עמ' קכ"ה) כתב כ"ק מר אבי שלימ"א [הי"ד] לפרש דבר הפייטן בזמר 'מעוז צור' – ומנותר קנקנים נעשה נס לשובנים. עפ"י דברי האר"י ז"ל [עיין בבני יששכר מאמר ד' אות קמ"ג – הערת העורך] שפירש את המשנה (אבות ד' כ') אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו. היינו שאותיות קן קן מן תיבת 'נקה לא ינקה' מורים על דין גבורות. ואם תקח אותיות קן קן תשאיר אותיות א"ל הוי"ה שהם מורים לרחמים, ע"כ.

וזהו הכוונה 'ומנותר קנקנים' שהוא שם של רחמים הנ"ל, נעשה נס לשובנים, עיין שם.

ונראה לפי עניות דעתי [אור ישראל] לעשות מטעמים לדבריו, ורוצה לומר עפ"י הדברים האמורים לעיל⁹ שבחנוכה מאיר מדת א"ל שתי פעמים, היינו שנמתק שרש השם ס"ג שהוא ל"א, להיות ג"כ א"ל. ואמרתו לתרין מה שנתקשו המפרשים במדה הי"ג, האיך הוא רחמים הלא 'נקה לא ינקה' כתיב (שמות ל"ד ז'). ועוד צריכים להבין הלא השם א"ל הוי"ה, שנמצא בתיבות 'נקה לא ינקה', המה מהופכים באופן שמורים על דין, כי האותיות ו' ה' המה קודם לאותיות י"ה. וגם ל"א הוא השרש של ס"ג שמורה על דין.

אבל לדרכינו מובן כי על ידי המתקה נתהפך ל"א להיות א"ל, וגם השם לכסדרן, ואם כן אין כאן לא ינקה, אבל יש כאן מחילה סליחה וכפרה ורחמים. עכ"ל הרב ישראל אפרים פישל ראטה הי"ד.

חנוכה – אהבה ויראה

בספר יכהן פאר לרב חנוך צבי הכהן מבנדין¹⁰ זצ"ל כתב וזלה"ק:

⁸ הרב ישראל אפרים פישל ראטה גדל בהונגריה ספרו זה אור לישראל הינו הרחבה והוספה על ספרו של זקנו הרב יואל צבי ראטה יוצר אור שהינו פלפולים וסוגיות של חנוכה. הספר יוצר אור חיכה במשך עשרות שנים (המחבר הרב יואל נפטר ביי"א בכסלו תרנ"ג) ורק בעצומם של ימי השואה בשנים תשי"ב-תשי"ג ערך נינו הרב ישראל את ספרו של זקנו והוסיף את חיבורו שלו אור לישראל, ובשנת תשי"ד זמן קצר לפני עלות הכורת על יהדות הונגריה הודפסו שני הספרים יחדיו, חיבור קטן שלישי לספרים מקודשים אלו הם של סבו של העורך הרב שמעון ראטה זצ"ל שנפטר בדמי ימיו בגיל שלשים ושתים (ז' בכסלו תרל"ח) ורוב חידושיו נאבדו במשך השנים (כנראה לא השאיר צאצאים וחידושו זה לחנוכה בשם שם משמעון שהודפס בספר, הוא זכרו בעולם. (לצער לא סיפק בידי להביא במערכה זו).

כמתואר בדברי ההוצאה החדשה (בני ברק תשפ"א) הספר אור לישראל נכתב מתוך צער ודחק יגון ואנחה. בשנות זעם בימי המלחמה העולמית האיומה. הלימוד בבית לא תמיד היה בנקל, והרבה פעמים למדו בתנאים קשים, למדו בחדר קר בבית שאינו מוסק, ולאור מנורה קטנה, בזמן המלחמה שם נפט לא היה למדו לאור נר של שמן. המקום היחיד שמצא בו מקלט היה לימוד התורה, ואז סידר לדפוס את הספר יוצר אור, וכתב את האור לישראל ועסק בזה ממש עשרים שעות ביום, כי זו היתה מנוחתו מהצרות שהיו כבר מכל צד ועבר.

ביום חג השבועות שנת תשי"ד הוגלה לאושוץ עם כל משפחתו. בתקופה לפני חנוכה תשי"ה היה חלש מאוד אבל לא רצה להכנס לבית החולים כי זו היתה סכנה נוראה יותר מהסכנה האיומה שבכל המחנה, אבל סמוך לחנוכה ביקש פתאום להכנס לבית החולים, כאשר נשאל מדוע, ענה 'הבה נעביר את ימי החנוכה כמו שצריך' רצונו לומר שיהיה לו שם פנאי לעסוק בתורה ולהתפלל כראוי, כי מבית החולים לא היה נאלץ לצאת לעבודת פרך. מחמת תשוקתו לעבודת ה' בקדושה בימי החנוכה לא הביט על הסכנה וחוסר המזון, את נרות החנוכה הכין ממנת המרגרינה שחילקו.

בחי' שבשבת תשי"ה נהרג הרב ישראל אפרים פישל על קידוש ה' בעת צעדת המוות המפורסמת לשמחה.

היחיד שניצל מילדיו הוא הרב חיים אלטר זצ"ל וכמעט נכד יחיד כצאצא לרב יואל בעל היוצר אור.
⁹ לא הבאתים כאן בליקוטו זה. אות ט' בספר.

¹⁰ הרב חנוך צבי הכהן לוינ' זצוק"ל היה חתנו של האדמו"ר רבי יהודה אריה לייב אלטר השפת אמת. הספר נדפס לראשונה בתשכ"ד ע"י בני המחבר שהצליחו להציל את כתב היד ממאכולת האש בתקופת השואה. אך כפי שכתבו בפתיחת המהדורה הראשונה שהם זכו להוציא לאור תעלות חכמה ממעיונות הקדושה אשר השאיר אחריו אביהם, מעט מזועזע שנשאר לנו לפליטה... יותר מארבעים חיבורים בכל מקצועות התורה השאיר... מהם נדפס בחייו אחר הסתלקותו הספר הראשון יכהן פאר חידושים נפלאים על סדר קדשים וחידושים על הרמב"ם וכן ל"א דרשות אשר השמיע ברבים... בעונות הרבים נאבדו בשואה הגדולה רוב רובם של החיבורים על כל מקצועות התורה... נשארו לפליטה רק שלשה חיבורים מעטי הכמות, שנים לקוטים על התורה, מועדים ודרשות וחידושים

חנוכה כולל אהבה ויראה, זה כח האש. דאיתא (דברים ה' ה') כי יראתם מפני האש. ואש בוער מגודל אהבה. וזה ענין משמחה והכנעה, ומ'פוחת והולך' ומ'מוסיף והולך'. ומאש שורף ואש מאיר, כדאיתא בשפת אמת (תרנ"ד ד"ה בשם אמו"ז) וכאשר הארכתני במקום אחר.

וזה השמונאי – אותיות שמח ואין, שמח מגודל אהבה, ואין מגודל הכנעה.

הדלקה עושה מצוה או הנחה, ביאור על דרך ה'עבודה'

בספר אור פני יהושע לרב יהושע בוקסבוים¹¹ זצ"ל הי"ד כתב במאמרי חנוכה (ד"ה סמיכת תרי) וזלה"ק:

סמיכת תרי מאמרי דר' תנחום (שבת כ"א ע"ב-כ"ב ע"א)¹² י"ל [יש לבאר] בדרך רמז, דודאי לא זה העיקר אם יתלהב לב אדם בימים אלו ובעתות הקדושים, אלא שצריך להתחזק אז בכח גדול למשען ישאר שרש בקרבו גם אם הזמן אינו מסוגל לזה, עיין בספר הקדוש עבודת ישראל על חנוכה.

וכבר פירשנו בע"ה בזה הפסוק (תהלים י"ח כ"ט) **כִּי־אַתָּה תֹאמַר נְרִי ה' אֱלֹהֵי יַגִּיף הַשָּׁכֵן**, דהיינו מה נעשה אנו דלי שכל ודלי מעש, הלאי שנתעורר ונזכה לקדש עצמנו ומעשינו בשעת ובעת הכושר. ויש לומר כי אם נעשה הכנה לפי כוחנו ושכלנו, אז הקב"ה ברחמיו יסייע לזה שיהיה הדבר שמור לקיום גם לימים ולעיתים החשובים. וזה שנאמר כי אתה תאיר ותלהיב כל כך נרי, אור שלי הקטן עד שתגיה ויצהיל ויזהיר גם השכי.

בודדים, וחיבור קטן אשר כתב לזכר אחינו הרב החסיד עובד ה' מוהר"ר יחיאל אפרים פישל הכהן זצ"ל אשר נפטר בדמי ימיו וקרא לחיבור על שמו 'הבן יקיר לי אפרים'...

קראנו שם הספר **כיהן פאר** כשם ספרו הראשון אשר נקרא בשם זה עיי' [אבינו המחבר זצ"ל]... עכ"ל הבנים בהוצאה הראשונה. הדברים שהובאו לעיל ומעט מענינו של הספר נערכו עפ"י מהדורה חדשה שיצאה בירושלים תשע"א.

¹¹ הרב **יהושע בוקסבוים** זצ"ל הי"ד (ח' אדר תרל"ז-כ"ו בסיון תש"ד) נולד בעיר פאפא לאביו רבי יוסף שהיה שליח ציבור וחזן באותה עיריה ולאמו מרת מלכה ע"ה. בצעירותו למד אצל רב העיירה הרב משה יוסף הופמן זצ"ל שהיה צדיק נשגב תלמיד החת"ס סופר זע"א והמהר"א אסאד זצ"ל. לאחר מכן למד אצל הרב **דוד פרידמן** אב"ד צעהלים (הונגריה) לאחר שנתים של לימודים בישיבה קיבל את התואר 'ראש ישיבה' כינוי-תואר הניתן לתלמיד המצויין בישיבות הונגריה. **עבודת התפילה היתה מוצקת כזהב טהור לליבו עם עמל התורה**. לימים סיפר לבנו במכתב כי בימי בחרותו היו ימים בזמנים אלו [ימי הרחמים והרצון] שהתגוללתי בדמעות בבקשות ובתחינות... קיבל גם מהרב **שמואל רוזנברג** הגאון מאונסדורף זצ"ל מגדולי הונגריה תלמידו של ה'כתב סופר' (בנו הבכור של היח"ת סופר). ואת רבו זה תיאר 'וראו אשר שכנית ה' חופץ עליו כל היום'.

עם דבקו ולומדיו ברוב יגיעה ועמל בגפ"ת החלק הנגלה וההלכתי של התורה, הרי שמצא מסילות בלבבו הגדול גם לגדולי החסידות ומחם היו הרב **יחזקאל משינוואה** (הדברי יחזקאל). והיה הוגה ומעיין בספרי החסידות ומכוון תלמידיו לנהוג כמוהו. את ביתו הקים בתרס"ב עם מרת מרים בתו של ר' מאיר חיים בלוך מהעיר אוהעל, חותנו שהיה ב"ה בעל אמצעים סיפק כלכלתו וכן קנה לו ספרים רבים. במשך שנותיהם זכו להעמיד עשרה צאצאים, שבעה בנים ושלוש בנות. רובם נשאו והקימו בתים אך רוב צאצאיו עלו על המוקד עם כל ילדיהם. שני בניו שנותרו הם הרב **יונה בוקסבוים** (נפטר בתשמ"א) והרב **שמואל בוקסבוים** (נפטר תשס"ז). שניהם נצלו כיוון שבאותה תקופה שהו בארץ ישראל בישיבתו של מהר"ץ **דושינסקי** זצ"ל בירושלים.

באותה תקופה בה הוא מתגדל בא בקשר עמוק עם הרב **מרדכי וינקלר ה'לבושי מרדכי'** מגדולי הפוסקים בהונגריה שמכניסו ומלמדו דרכי הוראה והנהגה. לאחר עשר שנים שישב סמוך על שולחן חותנו, התהפך עליו הגלגל ולא יכל להמשיך לתמוך בו. כעת מפציעה שמשה של אחד ממאורי התקופה שקובע מקומו בגאלאנטה שבהונגריה, הוא נכנס למלא מקומו של הרב **יוסף צבי דושינסקי** שעובר לחוסט ובתצ"ב עולה לבקר בארץ ישראל פוגש את הרב **זוננפלד** זצ"ל, אך הוא נפטר לאחר כמה ימים. ולבסוף הרב **דושינסקי** נבחר לשמש תחתיו כגאב"ד בעדה החרדית. ומקים את ישיבת **בית יוסף צבי**, שלימים שם ינצלו שני בניו של הרב בוקסבוים כנ"ל. הרב **יהושע בוקסבוים** בה' בכסלו תרפ"ב עולה על כס הרבנות בגאלאנטה, בה הוא משמש כרועה נאמן ואהוב לעדתו. בדרשותיו שהיו נעימות ועריבות, גם שדיבר דברי תוכחה מעולם לא קיטרג ולא דיבר סרה, ומרגלא בפומיה על מאמר חז"ל טוב שברופאים לגיהנם, גם ברופאי הנפשות עסקינן, שצריכים להזהר מאוד בעת תוכחותם מהלבנת פנים וכיו"ב, ולא ישאו עליהם חטא. אחד מהזמנים המיוחדים לדרשות היה ז' באדר שהיה נהוג בכמה קהילות לקבעו ליום הספד לצדיקים שנפטרו באותה שנה.

את ישיבתו שהקים בעמל לבב ונפש והשקיע בתלמידיו תמצית חייו, די בסיפור אחד הממחיש מסירותו לתלמידים ע"י הכרת הטוב העצומה שחשו אליו. סיפר גאב"ד ירושלים שפעם בקשו תלמידיו הנשואים לקנות לו בית חדש ואספו כסף לשם כך, אך כשהביאו לו סירב לקבל ואמר להם: **הכי תחשבו שאני צריך שתקנו לי בית בעוה"ז, אני צריך שתקנו לי בית בעוה"ב ע"י שתוסיפו בתורה ובמעשים טובים... הרב סירב לקבל את הכסף דרש להחזיר לכל אלו שנתנו וביירר שאכן כולם קבלו כספם בחזרה**. (עמ' ל"ח בחלק התולדות). תורתו ותולדותיו נערכו ע"י הספר **אור פני יהושע** שיצא במהדורה חדשה מורחבת ומאירת עינים, ברוקלין תשפ"ב.

¹² וזו לשון קדשה של הגמרא: אמר רב כהנא דריש רב נתן בר מניומי **משמיה דרב תנחום**: נר של חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה - פסולה, כסוכה וכמבוי.

ואמר רב כהנא, דרש רב נתן בר מניומי **משמיה דרב תנחום**: מאי דכתיב והבור רק אין בו מים. ממשמע שטאמר והבור רק איני יודע שאין בו מים! אלא מה תלמוד לומר אין בו מים - מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו.

(ונמצא שיש כאן שתי בחינות, אחת לאנשי המעלה שעושים המצוה בהתלהבות יתירה עד שנשאר מזה גם על שאר זמנים. השני שאנשים דלי שכל שיעשו המצוה על כל פנים בהכנה כראוי לפי שכלם ואז הקב"ה ישמור ההארה לזמנים אחרים).

וזה י"ל בדרך רמז פלוגתא מאן דאמר הנחה עושה מצוה, כי עיקר הוא שיעשה המצוה כל כך בקדושה שיהא מונח וקיים בכלי שמור (כאנשי המעלה), וחד מאן דאמר סובר דכה סגולת נר הנוכה גדול אם יעשה ההתחלה והדלקה בקדושה, אז ממילא יתלהב וישאר האור לימים מרובים (כהאנשים הפשוטים). והנה במימרא קמא דרבי תנחום קתני 'נר הנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה, ומוכרה מכח קושיית התוספות (שבת כ"ב ע"א ד"ה נר) הדלקה עושה מצוה (דהתום) הקשו למה לא נאמר ימעט, כמו גבי עירוב, אלא על כרחך משום הדלקה עושה מצוה, ואין יוצא כשממעט).

וכן אנו מוצאים בראובן שהתחיל בהצלה הגם שהיתה הצלה פורתא ורק ההתחלה עם כל זה עשה רושם קבוע בעוזה"י עד שנקבע הצלה קיימת בערי המקלט בנחלת ראובן. (ועל כן סמך הגמרא למאמר נר הנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה וכו' אשר משם מוכח דסברינן דהדלקה עושה מצוה כדברי התוספות מאמר השני דרבי תנחום, והבור ריק וכו' ואם היו בו נחשים ועקרבים הרי לא היתה שום הצלה, אבל כיון שעשה ראובן המצוה בהתלהבות עשה רושם גם לדורות אשר מראובן בא הצלה בערי המקלט.) עכ"ל הרב יהושע בוקסבוים הי"ד.

הקשר בין ראובן להדלקת הנרות ללמד שהצלת הנפש חשובה מהצלת הגוף

עוד כתב בספר אור פני יהושע לרב יהושע בוקסבוים הי"ד (מאמרי הנוכה ד"ה המפרשים עמדו) וזלה"ק:

המפרשים עמדו בזה למה אנו מדליקים נרות בהנוכה, ולא סגי בהזכרת 'על הניסים'. ואפשר לומר כי בנס הנוכה הצילם הקב"ה משתי צרות, אחת היו חייהם בסכנה, השניה לא יכלו לקיים מצוות התורה¹³, כידוע שהיוונים רצו לבטל מהם מצוות חדש שבת ומילה, לכן רצו הצדיקים החשמונאים לעשות זכר לעיקר ההצלה, הוא הצלת הנפש.

והנה בראובן מצינו שאמר לא נכנו נפש (בראשית ל"ז כ"א), וקשה להבין ששבטי י-ה רצו להרוג אחיהם? אכן יש לומר כי הם רצו באמת למכרו למצרים, אבל ראובן חשש שאם ימכרוהו למצרים ויתערב בגוים וילמד ממעשיהם, נמצא שהרגו את נפשו מחיים הנצחיים, ולכן אמר לא נכנו נפש. וזה אפ"ל [אפשר לומר] בפסוק הילד איננו (שם ל"ז ל'). וקשה למה קראו 'ילד' הלא כבר היה אז בן י"ז שנים?

אולם יתכן לפרש עפ"י הגמרא (יומא כ"ב) בן שנה שאול במלכו, כבן שנה שלא טעם טעם חמא. וראובן כשראה שרצו למכרו למצרים, אמר 'הילד איננו' רוצה לומר שהוא עכשיו בבחינת 'ילד' שלא טעם טעם חמא, איננו, כי שם בודאי ישל בחמא ולכן אמר השליכו אותו אל הבור, כי עיקר כונתו היתה להצילו מצרת הנפש ולא מצרות הגוף, ובכל זאת [כלומר, למרות שלבסוף מכרוהו] השב לו הקב"ה זאת להצלה, ואמר לו חייך בחלקך יפתחו ערי מקלט תחילה. וזה הקשר בין הנהו שתי מימרות דרבי תנחום (שבת כ"ב ע"א) נר הנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה, כי צריך שתשלוט בו העין, כי זה עיקר הצלה הנפש, והראיה שהיה בכור נחשים ועקרבים ואפילו הכי מעיד עליו הכתוב (שם ל"ז כ"א) ויצילו מידם. עכ"ל הרב יהושע בוקסבוים הי"ד.

¹³ הערת המלקט בשולי אדרתו הגדולה של המחבר זיע"א. עיקר ויסוד המלחמה על חיי הגוף נבעה מהמלחמה על הנפש, שמירת התורה והמצוות. ודבר קביעת הנצחון הכפול בא לידי ביטוי בסוגיות שונות של הנוכה. ביניהן לדוגמא, שבי'על הניסים' מוזכרים רק גם נצחון המלחמה ולא מציאת פח השמון, ודנו על כך בספרים העוסקים בסוגיות הנוכה. היות שכאן על דרך הדרוש פוסע במהלך מסויים שיתברר בהמשך הדברים, אך בקשתי למנוע אולי שאלה שתתעורר אצל הלומדים, מיד בתחילת דבריו.